

เอ็น เนอ

ISSUE 2

สำรวจ

ตัวตน

คน

ลับ

แกลง

วารสารเพื่อการ
จุดประกายสังคม
อย่างสร้างสรรค์
และยั่งยืนทั่วภาคเหนือ

FROM LOCAL TO GLOBAL

ช่างสร้างสรรค์ที่เป็นแรงบันดาลใจให้ผู้คนลุกขึ้นมาเปลี่ยนแปลงชีวิต หรือ เปลี่ยนแปลงเมืองที่เราอาศัยอยู่ทุกมุมโลก เริ่มจากศิลปินในนิวยอร์ก ครอบงอมขะมวลศาสตร์ที่ตกค้างในมหาสมุทร มาสร้างเป็นงานศิลปะสะท้อน ปัญหาสิ่งแวดล้อม จัดแสดงที่เมืองบรูจส์ Google Earth เผยแอปพลิเคชัน ใหม่ที่เป็นส่วนหนึ่งในการช่วยอนุรักษ์โบราณสถานทั่วโลก และงานวิจัยที่ ยืนยันว่า โรงไฟฟ้าถ่านหินส่งผลเสียต่อสุขภาพของคนที่กำลังเป็นแม่

SCOOP: สำรวจตัวตนคนลับแกลง

ถ้าความรู้สึกอำเภอสิบลแกลง จังหวัดอุดรดิตร ในฐานะ 'เมืองลับแกลง' เมือง ที่ไม่ได้มีตำนานพิศดารลึกลับ ไม่ได้มีแค่แม่น้ำหรือคำสาปสำหรับคนพูด โทหก ฯลฯ ผ่านการทำงานด้านศิลปวัฒนธรรมของกลุ่มฟื้นฟูอัตลักษณ์ ไท-ยวนลับแกลง กลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ต้องการรื้อฟื้นรากเหง้าทางวัฒนธรรม ของคนในพื้นที่ ตั้งแต่การฝึกอบรม, สดุดีวัฒนธรรม รวมทั้งการชำระ- ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ที่อาจเผยแพร่เรื่องราวใหม่ๆ ที่หลายคนไม่รู้

TRIP: เส้นทางปั่นจักรยานที่ชุ่มชื้นที่สุด

ลับแกลงไม่ได้มีดีแค่ความอร่อยของทุเรียนและผลไม้พื้นเมืองเท่านั้น พี่โก้-ธนกรรณังกันภัย เลขานุภาคท่องเที่ยวภาคเหนือ จังหวัดอุดรดิตร อาสาพาเราไปปั่นจักรยานสำรวจมรดกทางวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม และ ธรรมชาติของเมืองลับแกลง ไม่ว่าจะปั่นอุโมงค์ต้นไม้สีสวยผลไม้อ่างบ้าน กุ้งโบราณสถานสมัยทวารวดี ประตุน้ำสีฟ้าที่สลักลวดลายงดงามของ วัดดอนสัก ที่ในชีวิตหนึ่งควรหาโอกาสมาชมให้ได้สักครั้ง

LABLAE = LANNA?

ใครคือ คนลับแล?

นำตัวตัวเองอยู่เหมือนกัน ที่เราทำงานด้านสื่อศิลปวัฒนธรรมในเชียงใหม่มาเกือบ 10 ปี แต่ก็เพิ่งรู้เมื่อไม่กี่ปีมานี้ว่าชาวอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ (หรือที่เขาเรียกกันว่าคนลับแล) ก็มีวัฒนธรรมร่วมแบบล้านนาด้วย

ได้ทราบเรื่องนี้เมื่อราวสองปีก่อน ระหว่างสัมภาษณ์คุณอ้อม-มนตรีรัตน์ รัตน์ นักร้องเพลงคำเมืองร่วมสมัย ซึ่งในตอนนั้นเธอเพิ่งมีซิงเกิ้ลใหม่ชื่อ "ตาเห็นแห่งลับแล" เพลงที่เล่าถึงเมืองลับแลผ่านสัญลักษณ์ของดอกตาเห็น เป็นเพลงพื้นเมืองที่ถูกเขียนขึ้นใหม่ เพื่อเผยแพร่อัตลักษณ์ล้านนาของคนลับแล

เนื้อเพลงและท่วงทำนองถูกรังสรรค์ขึ้นอย่างสวยงาม และคุณอ้อมก็ร้องเพลงนี้ได้ไพเราะจับใจ (หาฟังได้จากใน YouTube ครี) แต่คุณูปการที่ผมได้มากกว่าสุนทรีระคือการที่ผมได้รู้จักกลุ่มพื้นฟูอัตลักษณ์ไท-ยวนลับแล ผู้สร้างสรรค์เพลงเพลงนี้ พร้อมกับที่ได้ทราบถึงสิ่งที่ทางกลุ่มฯ พยายามสืบค้นและรื้อฟื้นอัตลักษณ์ของชาวลับแลอยู่

"เวลาคนที่อื่นพูดถึงลับแล มักจะนึกถึงเมืองแม่หม้าย เมืองห้ามุดโกท หรือตำนานรัมปราต่างๆ ซึ่งไม่เคยมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ใดๆอย่างอื่น ส่วนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจริงๆ คนลับแลเองหลายคนก็ไม่รู้ หรือต่างรู้มาไม่เหมือนกัน นั่นเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ผมตั้งใจจะรื้อฟื้นประวัติศาสตร์ รื้อฟื้นศิลปวัฒนธรรมเหล่านี้ ซึ่งเราจะไม่มีการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมได้เลย หากเรายังไม่เข้าใจในตัวของตัวเอง" ดาบฟ้า ไชยลับแล กล่าว

หนึ่งปีหลังจากผมได้ฟังเพลงตาเห็นแห่งลับแล ผมก็มีโอกาสได้พบกับดาบฟ้า อาจารย์และนักวิจัยด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ดาบฟ้าเป็นชาวลับแลโดยกำเนิด เขาบอกผมว่าการมีโอกาสได้มาเรียนที่เชียงใหม่ และได้สัมผัสศิลปวัฒนธรรมล้านนาที่มีความคล้ายคลึงกับที่บ้านเกิด จุดประกายให้เขาชักชวนเพื่อนๆ พี่ๆ น้องๆ ในแวดวงวัฒนธรรมล้านนา กลับมาร่วมพื้นบ้านเกิด และนั่นคือที่มาของกลุ่มพื้นฟูอัตลักษณ์ไท-ยวนลับแลของเขา

เอ็นเน็อดับที่สองนี้ เราเลยตามดาบฟ้าไปที่ลับแลกันครับ เมืองเล็กๆ ที่นอกจากอุดมสมบูรณ์ไปด้วยผลหมากรากไม้ หากยังรุ่งรอยไปด้วยศิลปวัฒนธรรม เมื่อที่เป็นเหมือนหนึ่งคนละม้วนกับตำนานเมืองแม่หม้ายที่เคยได้ฟังมา

ส่วนลับแลจะเป็นล้านนาแบบที่ดาบฟ้ายืนยันหรือไม่ หรือจะเป็นเมืองที่ลับอย่างที่ตั้งนามเอาไว้ว่า ก็ยากให้ใครลองมาสัมผัสด้วยตัวเอง โดยอาจเริ่มต้นจากการพลิกหน้าต่อไป

อนุรักษ์โบราณสถานโลก ด้วย VR

แคลิฟอร์เนีย, สหรัฐอเมริกา - Google Earth จับมือกับ CyArk องค์กรไม่แสวงหากำไร จัดตั้ง Open Heritage Project แอปพลิเคชันที่เปิดให้ทุกคนสามารถไปเยี่ยมชมโบราณสถานทั่วโลกแบบสามมิติสมจริง จากการเก็บรายละเอียดพื้นที่ทั้งภายนอกและภายในแบบครบถ้วนสมบูรณ์ให้ชมผ่านจอคอมพิวเตอร์ ซึ่งนี่เป็นอีกหนึ่งวิธีในการอนุรักษ์โบราณสถานที่อยู่ในภาวะประมาทต่อการพังทลาย อย่าง Ananda Ok Kyaung เมืองพุกาม ประเทศพม่า โดยที่เราไม่ต้องเดินทางไปถึงที่นั่นด้วยตัวเอง

ที่มา artsandculture.google.com/partner/cyark

การคลอดก่อนกำหนด ของคอกนมแม่ลดลงหลังปิด โรงไฟฟ้า

แคลิฟอร์เนีย, สหรัฐอเมริกา - ดร.โจน เคซี แห่งมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย เปิดเผยผลการศึกษาผลกระทบภายหลังปิดตัวโรงไฟฟ้าถ่านหินและน้ำมัน จำนวน 8 แห่งในแคลิฟอร์เนียเป็นเวลาสิบปี (2001-2011) พบว่าอัตราการคลอดก่อนกำหนดของคุณแม่ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่รัศมี 0-5 กม. จากโรงไฟฟ้าลดลงถึง 20-25% "คนส่วนใหญ่มักให้ความสนใจกับมลพิษและผลเสียต่อสุขภาพที่ตามมา แต่งานวิจัยนี้กลับกัน คือเราศึกษาว่าเกิดอะไรขึ้นกับชุมชนภายหลังจากรับมลพิษในอากาศลดลงแล้ว" ดร.โจน กล่าว ซึ่งนี่เป็นงานวิจัยที่ช่วยชี้ให้เห็นชัดเจนจากมลภาวะทางอากาศที่เป็นปัญหา การที่ชุมชนใช้ชีวิตอยู่ใกล้โรงไฟฟ้ายังมีผลต่อสุขภาพในอย่างมีนัยสำคัญด้วย

ที่มา: independent.co.uk

ทำไม ต้อง ลับ แล

สันนิษฐานกันว่าคำว่า 'ลับแล' ซึ่งเป็นชื่ออันเป็นที่มาของตำนานหมู่บ้านลับแล (แล) ของพื้นที่นี้ น่าจะเพี้ยนมาจากคำว่า 'ลับแลง' ซึ่งคำหลังเป็นคำพื้นเมือง ที่มีที่มาจากกายภาพของเมืองที่เป็นชุมชนอันรายล้อมด้วยภูเขา เมื่อถึงเวลาที่ดวงตะวันลับเหลี่ยมเขา เมืองแห่งนี้จะถูกกลืนหายลับเข้าไปในเงามืดของยามแลอย่างรวดเร็ว

ประติมากรรมปลาฉลาม จากขวดพลาสติก

บรูจส์, เบลเยียม - เทศกาลศิลปะ Bruges Triennale 2018 ที่เมืองบรูจส์นี้จัดขึ้นภายใต้ธีม Liquid City โดย STUDIOKCA สตูดิโอสถาปนิกจากนิวยอร์ก หนึ่งในผู้ร่วมแสดงงานได้ตระหนักถึงปัญหาขยะตกค้างในแหล่งน้ำที่เป็นทางสากล พวกเขาจึงสร้างงานศิลปะที่สะท้อนปัญหาด้วยการรวบรวมขยะพลาสติกที่เก็บได้จากมหาสมุทรน้ำหนักรวมกว่า 5 ตันมาสร้างสรรค์เป็นประติมากรรมรูปปลาฉลามชุดชิ้นมากลางลำคลองเสียเลย

ที่มา designboom.com

กัมพูชาเปิดทางรถไฟ เชื่อมไทยสู่พนมเปญ

โปลัด, กัมพูชา - ผลพวงจากสงครามกลางเมืองทำให้ประเทศกัมพูชาต้องหยุดใช้ทางรถไฟสายตะวันตก (พนมเปญ-โปลัด) ไปถึง 45 ปี หากล่าสุดทางการกัมพูชาก็ได้บูรณะเส้นทางรถไฟสายนี้และกลับมาเปิดให้บริการได้อีกครั้ง ซึ่งการเปิดเส้นทางรถไฟสายนี้จะช่วยเชื่อมต่อเมืองบอยเปตที่ติดชายแดนไทยบริเวณ อ.อรัญประเทศ ไปยังกรุงพนมเปญ เมืองหลวงของกัมพูชา รวมเป็นระยะทางกว่า 386 กิโลเมตร เป็นทางเลือกใหม่ในการเดินทางสู่เขมรที่นำอันดียง

ที่มา: khmertimeskh.com

EXHIBITION

วันที่-7 ส.ค. 61 ทอดศิลปวัฒนธรรมเมืองเชียงใหม่ นิทรรศการดาบงามในแผ่นดิน ชวนชมคอลเลกชันดาบล้านนา รวมทั้งดาบหลูบคำในเจ้าหลวงเชียงใหม่ องค์ที่ 9 ของสะสมของวิลักษณ์ ศรีป่าซาง, นนทพันธ์จินทองประเสริฐ และปฎิหารีย์เยี่ยมสุภา พร้อมทั้งเสวนาแลกเปลี่ยนความรู้เรื่องศาสดาราชล้านนา

ทวงคืนสัญญาป่าแหวง

เครือข่ายขงคืนพื้นที่ป่าดอยสุเทพ นำโดยธีระศักดิ์ รูปสุวรรณ, ชัชวาล ทองดีเลิศ, บัณรส บัวคลี่, คำศรีตา เป้นไทย, ลักขณา ศรีหงส์ และปลาย้อย ทองสวัสดิ์ และสมาชิกจาก 57 เครือข่ายร่วมกันจัดกิจกรรมทวงสัญญาป่าแหวง และส่งกำลังใจถึงทีมฟุตบอลหมูป่าอคาเดมี 13 ชีวิต ที่ติดค้างอยู่ในถ้ำหลวง ขุนน้ำนางนอน จ.เชียงราย ณ หอประชุม ร.ร.วชิรพยาบาล (พายัพ) (ภาพถ่ายโดย สำนักข่าวเห็ดลม)

จันทร์หอม ฮอมแอง เพาะลูกหลาน

กิจกรรมจันทร์หอม ฮอมแอง เพาะลูกหลาน จัดขึ้นโดยความร่วมมือของเครือข่ายเชียงใหม่ เชียง-สวาย-หอม ร่วมกับโรงแรมแทมมาริน วิลเลจ เพาะลูกหลานบริเวณสวนสาธารณะหนองบวหาด มีอาจารย์ดิเรก อินทร์จันทร์ นักวิชาการจาก ศูนย์ ใบบลานศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ให้เกียรติมาเป็นวิทยากร (ภาพถ่ายโดย เครือข่ายเชียงใหม่ เชียง สวาย หอม)

ผู้ว่าฯ อุตรดิตถ์แต่งตั้ง คณะกรรมการศึกษาประวัติศาสตร์ เมืองลับแล

กลุ่มพื้นฟูอัตลักษณ์ไท-ยวนลับแล นำโดยดาบฟ้า ไชยลับแล และ ทพ.ภัทธกัมรินทร์ ชัยชมภู เข้าพบผู้ว่าราชการจังหวัดอุตรดิตถ์ เสฐียรพงศ์มากศิริ เพื่อรายงานความคืบหน้าของการสืบค้นประวัติศาสตร์ และพื้นฟูศิลปวัฒนธรรมเมืองลับแล พร้อมกับนี้ผู้ว่าฯ ยังได้แต่งตั้งให้ทางกลุ่มพื้นฟูฯ เป็นหนึ่งในคณะทำงานศึกษาประวัติศาสตร์เมืองลับแล ซึ่งทำงานประสานกับสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด และหน่วยราชการอื่นๆ อย่างเป็นทางการต่อไป

คณะกรรมการเชียงใหม่รดกโลก ร่วมประชุม 42nd Session of the World Heritage Committee ที่บาร์เซโลนา

ในฐานะที่เมืองเชียงใหม่กำลังยื่นเสนอขอขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก คณะทำงานฯ พร้อมด้วยตัวแทนจากสำนักศิลปากรที่ 7 และเทศบาลนครเชียงใหม่ ได้เข้าร่วมรับฟังการสรุปสถานการณ์ ความเคลื่อนไหว และแนวทางใหม่ๆ ในการจัดการพื้นที่มรดกโลก และประเด็นอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ในงาน 42nd Session of the World Heritage Committee ซึ่งเป็นการประชุมประจำปีของคณะกรรมการ UNESCO โดยปีนี้ได้จัดขึ้นที่ประเทศสเปน (ภาพถ่ายโดย Chiang Mai World Heritage - Initiative Project)

เอ็นเน็อด คือ หนังสือพิมพ์รายปักษ์แจกฟรี ว่าด้วยข่าวสารและความเคลื่อนไหวของกลุ่มคนและภาคประชาสังคมที่ได้ 'จุดประกาย' ให้เกิดการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนทั่วภาคเหนือ มีกำหนดออกทุกสัปดาห์ที่ 1 และ 3 ของเดือน ภายใต้โครงการ Spark U Lanna โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ร่วมกับสถาบันสื่อเด็กและเยาวชน (สสย.) แผนงานสื่อศิลปวัฒนธรรมสร้างเสริมสุขภาพ แผนงานสร้างเสริมวัฒนธรรมการอ่าน และเครือข่ายภาคประชาสังคมในภาคเหนือ ผู้อ่านสามารถติดตามข่าวสารเพิ่มเติมได้ที่ www.sparkulananna.com และ www.facebook.com/SparkULanna

หมายเหตุ: ภาพปกหนังสือเอ็นเน็อดฉบับนี้ ได้รับเกียรติจากน้องลูกหว้า - เด็กหญิงอิวว่า พลายิสโนะ ช่างฟ้อนตัวน้อย ผู้รักในการสืบสานวัฒนธรรมล้านนา จากโรงเรียนวาริชเชียงใหม่ มาเป็นนางแบบช่างฟ้อนนางโยนให้เรา (ถ่ายภาพโดยคุณ Bualoy Pimsee)

กลุ่มฟื้นฟูอัตลักษณ์ ไท-ยวนลับแล

**เมื่อคนรุ่นใหม่ร่วมจุดประกายการฟื้นฟู
ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง**

ท่ามกลางยุคสมัยที่ทุกสิ่งทุกอย่างดูเหมือนจะมุ่งไปข้างหน้าด้วยความเร็วอันน่าตกใจ การที่คนรุ่นใหม่จะหยุดคิดย้อนถึงรากกาเนิดที่หล่อหลอมให้เราเป็นเราทุกวันนี้ ดูจะเป็นเรื่องที่เหมือนถูกทำให้ล่าสมัย ทั้งที่จริงแล้วไม่ใช่เรื่องล่าหลัง ดังที่ Spark U Lanna ได้รู้จักกับกลุ่มฟื้นฟูอัตลักษณ์ไท-ยวนลับแล กลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มาตัวกันเพื่อฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมของบ้านเกิด พร้อมไปกับการเพิ่มมูลค่าให้มรดกที่มีอยู่ให้เท่าทันสมัย

เราไปกันที่พิพิธภัณฑ์เรือนลับแลโบราณ เลอลับแล ตำบลฝายหลวง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ บ้านของ **ดาบฟ้า ไชยลับแล** ชายหนุ่มวัย 36 ผู้ที่ร่วมกับ **ทพ.ภัทรภุมินทร์ ชัยขมภู** ชักชวนผู้เชี่ยวชาญทางประวัติศาสตร์ ศิลปิน และครุภูมิปัญญาหลากหลายที่มีแนวคิดเดียวกัน เข้าวางกลุ่มฟื้นฟูอัตลักษณ์ไท-ยวนลับแล แม้จะเริ่มขึ้นจากคนกลุ่มเล็ก หากการทำงานก็เป็นไปอย่างมีระบบ เริ่มจากการสืบค้นภาพของครอบครัวที่คุ้นชินอย่างลจิก ทั้งรูปแบบของผ้าชิ้นที่สวมใส่ เรือนโบราณที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมเฉพาะตัว โบราณสถานต่างๆ ที่เป็นหลักฐานบอกเล่าถึงตัวตนของผู้คน ไปจนถึงรูปแบบการขับขอมเมืองลับแล และการพ้อนรำเก่าแก่ที่กำลังถูกลืม เป็นต้น

“พอเริ่มสืบค้น ก็พบว่าพ่อเขาแม่เขาคนแก่และคนในลับแลต่างให้ความสำคัญอย่างดี ทุกคนเห็นตรงกันว่าวัฒนธรรมหรือประเพณีเก่าแก่ในชุมชนของเราในวันนี้จะเลือนหาย หากไม่มีใครบันทึกหรือสืบทอดต่อกันไว้” ดาบฟ้าให้ความเห็น

เริ่มต้นจากการร่วมงานกับนักวิจัยด้านร่วมสมัยอย่าง **อ้อม-มณีนีรัตน์ รัตน์ง** วิทยาสถิติศาสตร์ของคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มาเรียบเรียงเป็นเพลงพื้นเมืองที่สะท้อนภาพร่วมสมัยของเมืองลับแลอย่าง ‘ตาเห็นแห่งลับแล’ เผยแพร่ในช่องทางออนไลน์ หรือการร่วมงานกับศิลปินช่างพ่อนชื่อดังอย่าง **แม่ครูแวตาวา ดิวิสุข** อาจารย์จากคณะจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ฟื้นฟูท่าพ้อนรำโบราณของคนลับแลอย่าง ‘พื่อนนางโยน’ และท่าพ้อนที่มาจากเพลงซอลลับแลอย่างพ้อนดอกเงี้ยวและพ้อนเทียนเงี้ยว ก่อนเผยแพร่ให้กับนักเรียนและผู้คนในชุมชนเพื่อพัฒนาให้ท่าพ้อนเหล่านี้เป็นการแสดงที่สามารถต่อยอดรับใช้เมืองลับแลและล้านนา (อ่านต่อหน้า 12)

ไม่น้อยไปกว่าการสืบสานวัฒนธรรม ดาบฟ้า และภัทรภุมินทร์ ยังเล็งเห็นถึงคุณค่าของสถาปัตยกรรมเรือนกาแลแบบลับแลที่กำลังจะเลือนหายไป พวกเขาจึงค่อยๆ รวบรวมเรือนโบราณในยุคสมัยต่างๆ เท่าที่พอมีกำลังทรัพย์

และโอกาส ก่อนจะก่อตั้งพิพิธภัณฑ์เรือนลับแลโบราณ เลอลับแล เพื่อให้เป็นสถานที่ศึกษารูปแบบสถาปัตยกรรมและวิถีชีวิตคนลับแลสมัยก่อน พร้อมกับเปิดเป็นสถานที่จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม และรับแขกบ้านแขกเมืองในวาระต่างๆ

ยังมีกิจกรรมอีกหลากหลายที่ทางกลุ่มฯ ชักชวนเหล่าผู้รู้มาร่วมฟื้นฟูประวัติศาสตร์ด้วยกัน เช่น การชักชวน **อาจารย์เผ่าทอง ทองเจือ** ลงพื้นที่สำรวจแหล่งโบราณสถานวัดม่อนใหญ่ หรือล่าสุดได้เชื้อเชิญ **พ่อครูมาลา คำจันทร์** และทีมงานศึกษาเอกสารโบราณจากศูนย์เอกสารโบราณ ชำระคัมภีร์ใบลานและเอกสารโบราณในพื้นที่ กระทั่งได้พบตำนานพระเจ้ายอดคำพิชัย เอกสารที่ระบุถึงประวัติการก่อตั้งเมืองลับแล เมื่อราวเกือบห้าร้อยปีก่อน เหล่านี้ล้วนเป็นงานหนักที่ต้องแลกมาด้วยหยาดเหงื่อ เงินทุน และการร่วมประสานสิบทิศ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลและกระบวนการสืบสานอันก่อให้เกิดความยั่งยืนในโลกสมัยใหม่ อันเป็นงานที่อาศัยหัวใจล้วนๆ...

หัวใจหัวใจของลูกหลานลับแลที่ปรารถนาจะเห็นมรดกทางภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมอันล้ำค่าของบ้านเกิดได้รับการต่อลมหายใจ เป็นอัตลักษณ์ที่กินอันแปลงประกาย ที่ไม่ได้เป็นทั้งชาวลา, ชาวล้านนา หรือกระทั่งชาวไทย-ยวน หากเป็น ‘ชาวลับแล’ อันเกิดจากการผสมผสานวัฒนธรรมอันหลากหลาย หลอมหลวมจนมีความงามสง่าเป็นของตัวเอง เช่นปัจจุบัน

คนล้านนาในลับแลมาจากไหน?

แม้จะมีการค้นพบโบราณวัตถุที่สามารถระบุถึงการเข้ามาตั้งรกรากของผู้คนในพื้นที่อำเภอลับแลมาตั้งแต่สมัยทวารวดี รวมทั้งหลักฐานการเกษตรที่ขุดพบบริเวณวัดเจติยวิหาร ซึ่งระบุว่าพญาสิทธิ กษัตริย์องค์ที่ 6 แห่งราชวงศ์สุโขทัย เป็นผู้สร้างเจดีย์แห่งนี้ไว้ กระนั้นที่ผ่านมา ก็กลับไม่พบหลักฐานที่ช่วยยืนยันตัวตนของชาวไทย-ยวนที่เป็นกลุ่มชนหลักที่อาศัยอยู่ในลับแลเลย

โดยมีเพียง ‘คำเล่าลือ’ ที่สืบทอดกันมาว่าชาวลับแลส่วนใหญ่อพยพมาจากเชียงใหม่ โดยมีการนำของเจ้าฟ้ายามกุมารเมื่อปี พ.ศ. 1513 แต่เมื่อพิจารณาจากปี พ.ศ. เทียบกับพงศาวดารแล้ว เรื่องเล่าดังกล่าวไม่มีความเป็นไปได้ในข้อเท็จจริง

หากล่าสุดเมื่อปลายเดือนเมษายนที่ผ่านมา กลุ่มฟื้นฟูฯ ได้ชักชวนศูนย์เอกสารเอกสารโบราณ โดยพ่อครูมาลา คำจันทร์ ลงพื้นที่เพื่อสืบค้นคัมภีร์โบราณที่พบในวัดท้องลับแล และยังไม่มีการสำรวจมาก่อน กระทั่งมีการค้นพบสมุดที่มีการคัดลอกมาจากคัมภีร์โบราณ เรื่องตำนานพระเจ้ายอดคำพิชัย ระบุประวัติการสร้างพระพุทธรูปในวัดท้องลับแล (ต้นฉบับใบลานเขียนโดยพระสุวรรณปัญญาญาณ เมื่อปี พ.ศ. 2128 โดยพระครูธรรมนตรโสภณเป็นผู้คัดลอกสมุดในปี พ.ศ. 2507) โดยเอกสารยังได้กล่าวถึงที่มาของการก่อตั้งเมืองลับแลไว้อย่างชัดเจน ซึ่งเมื่อเทียบพุทธศักราชและจุลศักราชตรงกับพงศาวดารหลัก ก็พบถึงความน่าเชื่อถือที่ใช้อ้างอิงได้

เอกสารระบุถึง เจ้ายี่ความแก้วเมือง (พ่อครูสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นเจ้ายี่กุมกาม เจ้าเมืองเชียงราย) ที่ขอความช่วยเหลือพระเจ้าสุโขทัยแห่งสุโขทัย เพื่อยกทัพไปบุกเชียงใหม่หวังยึดบัลลังก์จากพระญาสามฝั่งแกนผู้เป็นพระอนุชา แต่ไม่สำเร็จ เพราะต้องกลศึกของฝ่ายล้านนา เจ้ายี่กุมกามจึงได้เคียดหรืออพยพชาวเมืองเชียงรายพาผู้คนติดตามกองทัพสุโขทัยลงมาตั้งรกรากอยู่บนพื้นที่ที่มีชื่อว่า เรียงซากสระหนองหลวง ซึ่งเป็นที่ตั้งของเมืองลับแลในปัจจุบัน

ที่ยังระบุในช่วงเวลาต่อมาระหว่างที่พระเจ้าติโลกราช กษัตริย์ล้านนา ยกทัพลงมาขับไล่กองทัพอยุธยา โดยกองทัพของพระองค์ได้มาพักพลที่เมืองแห่งนี้ และพบว่าผู้คนที่นี่เป็นชาวไทย-ยวนอยู่แล้ว จึงสถาปนาเมืองลับแลไชยขึ้น

จากเอกสารชุดนี้ ก็มีความเป็นไปได้เช่นกันว่า **คนไทยวนที่อาศัยอยู่ในลับแลนั้น น่าจะโยกย้ายมาจากเมืองเชียงรายตั้งแต่ยุคสุโขทัย**

**“การที่มีคนรุ่นใหม่
กลับมาฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม
ในบ้านเกิดของตัวเอง จึงเป็น
สิ่งที่น่าชื่นชม ถือเป็นจุด
ประกายให้เกิดความตระหนัก
รู้ในคุณค่าของมรดก
ทางวัฒนธรรมในบ้านเกิด
สืบต่อไปยังคนรุ่นต่อไป”**

“ถ้าเราจะเริ่มรื้อฟื้นศิลปวัฒนธรรมหรือประเพณีเพื่อนำไปต่อยอดในการพัฒนาเมืองในระดับต่อไป ผู้คนในท้องถิ่นต้องเข้าใจในเหตุผลและคุณค่าของสิ่งที่ตัวเองกำลังทำ ความยากลำบากของคนทำงานก็คือการทำให้คนส่วนใหญ่เห็นภาพร่วมกัน ทำความเข้าใจในแก่นแท้ของแต่ละสิ่ง ไม่ใช่เพียงเปลือกนอก บทบาทของอำเภอลับแลจึงไม่ใช่แค่การสนับสนุนกิจกรรมให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ยังรวมถึงการเปิดพื้นที่ให้ความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลาย เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน เพราะแน่นอนว่า การเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมจะมีคนคอยเติมเต็มหรือตั้งคำถามเสมอ เราจะไม่มองว่าคนที่ไม่เห็นด้วยกับเรา ตั้งยืนอยู่คนละฝั่ง ในทางกลับกัน เราควรมองว่าเป็นการบูรณาการร่วมกัน นำความคิดเห็นเข้ามาปรับใช้แล้วค่อยๆ ไปข้างหน้าด้วยกันอย่างยั่งยืน”

ธาทรี บุญมาก, นายอำเภอลับแล

“ที่ผ่านมามีเมืองลับแล เป็นที่รู้จักในฐานะแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร จากการทำไร่ทำนา และนำทำที่อุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะสวนทุเรียนและสวนผลไม้อื่น ๆ รวบรวมหลากหลาย จนได้รับการขนานนามว่าเป็นเมืองภูเขาที่รับประทานได้ กระนั้นนักท่องเที่ยวหลายคนก็กลับมองข้ามแง่มุมทางศิลปวัฒนธรรมของเมืองลับแลไปอย่างน่าเสียดาย

เมืองลับแลเป็นเมืองที่มีวัฒนธรรมสามวัฒนธรรมอยู่ร่วมกัน ได้แก่ ล้านนา ล้านช้าง และสุโขทัย มีประเพณีอันงดงามที่เป็นอัตลักษณ์น่าชื่นชม อย่างล่าสุดลับแลก็เพิ่งมีประเพณีอัฐภูมิบูชา หรือการจำลองพิธีถวายพระเพลิงพระพุทธรูปของพระพุทธเจ้าที่วัดพระบรมธาตุทุ่งยั้ง ซึ่งแม้จะมีการจัดขึ้นไม่นาน แต่ก็ถือเป็นประเพณีต้นแบบให้ทางจังหวัดอื่นๆ นำไปพัฒนาต่อ รวมถึงประเพณีสลาทกลอม แหน่น้ำขึ้นโขง หรือนมัสการพระแท่นศิลาอาสน์ เป็นต้น ไม่นับรวมในแง่มุมของงานศิลปหัตถกรรมและอาหารการกินที่สอดคล้องไปกับวิถีชีวิตและธรรมชาติ เราสามารถนำสิ่งเหล่านี้มาสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจไปพร้อมกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้”

เสฐียรพงศ์ มากศิริ,
ผู้ว่าราชการจังหวัดอุตรดิตถ์

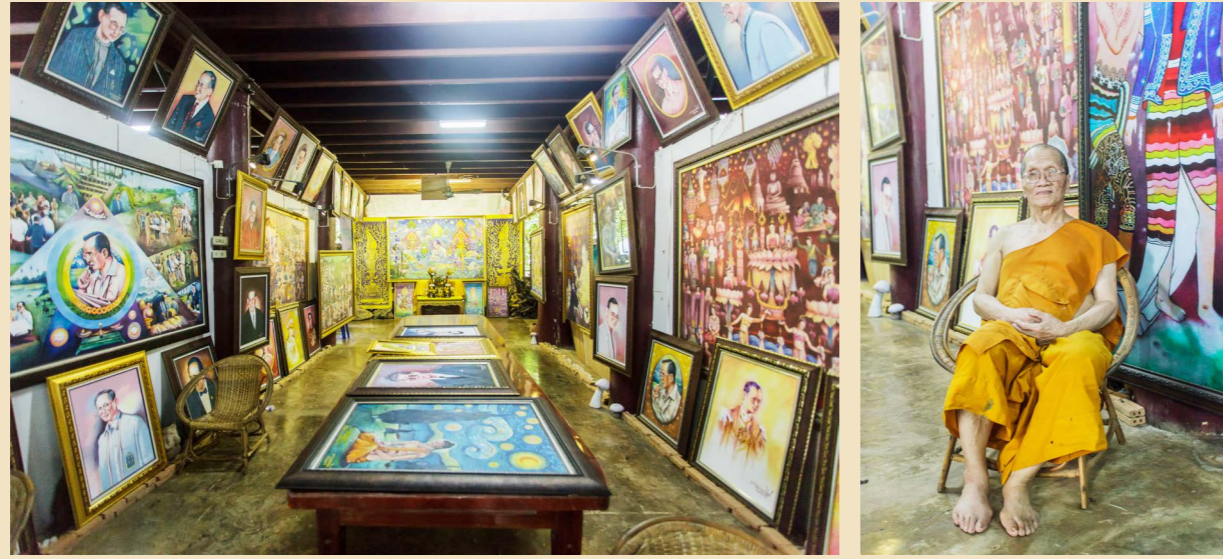
“ผมอยู่ตำบลฝายหลวง อำเภอลับแลมาตั้งแต่ยังไม่ตัดถนน ร่วมสร้างสาธารณูปโภคจนทุกวันนี้ รู้สึกภูมิใจที่พบว่าคนลับแลมีพลังชุมชนที่เข้มแข็งมาก อย่างเคยมีเหตุผู้นำท่วมหนักในลับแลปี 2549 เพราะพลังชุมชนนี้แหละที่ทำให้เราฟื้นตัวเร็ว หากถามว่าลับแลมีจุดเด่นตรงไหน นอกจากธรรมชาติ ผลไม้ และวัฒนธรรม ก็พลังจากความร่วมมือร่วมใจของชาวชุมชนนี้แหละครับ”

รัตน์ ประสารศรี กำนันและประธานสภาวัฒนธรรมตำบลฝายหลวง หนึ่งในผู้บุกเบิกสาธารณูปโภคต่างๆ ในพื้นที่อำเภอลับแลมาหลายทศวรรษ

ภาพถ่ายคณะช่างขอชาวลับแล โดย J. Antonio ช่างภาพชาวต่างชาติที่สันนิษฐานว่าได้ตามเสด็จฯ รัชกาลที่ 5 เมื่อครั้งประพาสเมืองลับแล รศ.120 (วันที่ 24 ตุลาคม พ.ศ. 2444) และได้บันทึกภาพช่างขอที่มารับเสด็จกลุ่มนี้ไว้ ภาพนี้ไม่เพียงเป็นหลักฐานที่ชี้ให้เห็นถึงอัตลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรมของชาวลับแลเมื่อศตวรรษที่แล้ว หากยังเป็นภาพที่จุดประกายให้กลุ่มฟื้นฟูอัตลักษณ์ไทย-ยวนลับแล เกิดการรื้อฟื้นศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านอย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งการฟื้นฟูทำพ็อนนางโยน ทำพ็อนของสายตระกูลพระเมืองดั่ง ที่ใช้แสดงรับเสด็จรัชกาลที่ 5 ในตอนนั้นด้วย

ตัวตน คน ลับแล

จุรีรัตน์ จันทร์ศรี ครูภูมิปัญญางานหัตถศิลป์ที่บ้านตุงโยแมงมุ่มแบบลับแลและกาลพระเจ้า

จกมลรัตน์ เขียวจันทร์แสง คุณครูนักกิจกรรม นักพัฒนาท้องถิ่น และลูกสาวแม่ครูเขียวเขียวจันทร์แสง แม่ครูสอนคนสุดท้ายของลับแล

“ตุงโยแมงมุ่ม คือตุงที่ผูกกันคล้ายโยแมงมุ่ม สมัยก่อนชาวบ้านทำถวายในงานเทศกาลชาติช่วงออกพรรษา พอใกล้ถึงวันงาน ก็จะมีการเรียกลูกหลานมาช่วยกันถักตุงที่ได้ดูบ้าน ใช้เสาบ้านนี้แหละเป็นหลักในการร้อยและพันด้าย ต่างคนก็ต่างทำหน้าที่ของตัวเองไป เป็นการร่วมแรงที่มีสีสันอย่างที่เขาบอกกันว่า ‘ได้ดูบ้านมีชีวิต’

แต่เดิมเราเป็นพยาบาล และแม่ใหญ่ที่เป็นเจ้าภาพในการทำตุงเขาอยู่ใกล้บ้านเรา พอมีเวลาว่างเราก็ไปเรียนรู้วิธีทำจากเขา และก็ช่วยเขาทำ ก็ทำต่อกันมาสามสิบกว่าปีจนเราเกษียณจากราชการและแม่ใหญ่ทำต่อไม่ไหวแล้ว เราก็เลยมาทำเป็นหลัก เมื่อก่อนเราจะทำกันอย่างเรียบง่ายเพราะใช้ป็นงานๆ ไป เราเลยมาคิดว่าจะทำยังไงให้มันแข็งแรง และให้มีเครื่องประดับประดับตาต่อยอดชิ้นงานได้ ก็เลยลองใช้เทียนจุดด้าย 9 เส้น และมัดดักให้มันแข็งแรง แล้วลองจับคู่สีของด้ายให้มีสีสันตัดกัน ให้ดูสะดุดตา

จากที่ทำถวายในงานบุญ พอมีคนมาเห็น ก็ขอซื้องานเราไปประดับบ้านด้วย นอกจากตุง เรายังทำกลดพระเจ้า ที่เป็นเครื่องประดับเหนือเศียรพระประธาน ทุกวันนี้นอกจากทำเป็นพุทธบูชาถวายวัด ก็มีคนมารอซื้อให้เราทำทั้งตุงและกลดไปประดับบ้าน ไปประดับโรงแรม เป็นเรื่องน่าดีใจนะที่ยังเห็นว่ามีคนรักงานพื้นบ้านของเรา ยังมีมีทางในโลกสมัยใหม่อยู่”

“ได้ยินแม่ขับขอมมาตั้งแต่ครูเป็นเด็ก ขาบซึ่งถึงความไพเราะ แต่ครูรู้ว่าคงจะไม่ไปทางนั้น เราอยากเรียนหนังสือและจบออกมาเป็นครู ตอนแรกแม่ไม่ให้ครูเรียนต่อ เพราะต้องส่งพี่ชายเราเรียน เสียใจมาก แต่สุดท้ายพี่ชายครูไม่เอา ครูเลยได้เรียนแทน สิ่งนี้ทำให้เราเห็นคุณค่าของการศึกษา เห็นว่ามันช่วยเปิดโลก และช่วยพัฒนาบ้านเกิดเราได้ จากนั้นใครมาชวนทำกิจกรรมอะไร ครูร่วมกับเขาหมด ทั้งงานราษฎร์ งานหลวง

ครูห่างจากซอลับแลของแม่มานาน จนมารู้ตัวอีกทีตอนแม่อายุมากและล้มป่วย ก็พบว่าในลับแลไม่มีใครขับซออีกแล้ว ตามงานบุญต่างๆ ก็มีแต่ขงขอน่านที่มาขับร้อง จนไม่นานมานี้ที่มีลูกหลานลับแลมาขอรับชิ้นต่อจากแม่ครูนี้แหละ ครูตั้งใจที่เห็นคนรุ่นใหม่ให้ความสำคัญ แม่เราจะไม่ได้เอาดีทางการขับซอ แต่ในฐานะที่เป็นนักกิจกรรมทางวัฒนธรรม ก็ยินดีที่จะเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมแขนงนี้ และแขนงอื่นๆ ของบ้านเราต่อไป”

“อาตมาใช้ศิลปะเป็นสื่อเผยแพร่ธรรม เช่น ภาพพระราชกรณียกิจของในหลวงรัชกาลที่ 9 ที่อาตมาวาดไว้รวมกว่าร้อยภาพ ก็เพื่อสะท้อนถึงหลักธรรมและปรัชญาในการพัฒนาประเทศของพระองค์ท่าน งานจิตรกรรมเป็นสื่อที่ทุกคนสามารถซึมซับได้ง่ายที่สุด อย่างตำนานวัดพระแท่นศิลาอาสน์ ตำนานเมืองลับแล หรือเหตุการณ์ที่พระเจ้าแผ่นดินรัชกาลต่างๆ แสดงเจตนารมณ์ของอาตมาที่กวาดไว้บนฝาผนังภายในอุโบสถ เป็นทั้งหลักฐาน และการบอกเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นในบ้านเมืองของเราให้ผู้มาเยือนได้รับรู้ในระยะเวลาอันสั้น”

พระครูพุทธมัญจาคีรี ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระแท่นศิลาอาสน์ และศิลปินผู้วาดจิตรกรรมฝาผนังภายในอุโบสถ และจิตรกรรมหลายร้อยภาพที่บอกเล่าเรื่องราวของเมืองลับแล ซึ่งจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์วัดพระแท่นศิลาอาสน์

“แต่ก่อน อบต.ฝ่ายหลวงจะเป็นแรงงานในการจัดพิธีแห่น้ำขึ้นโขมมาตลอด กระทั่งมาปีหลังๆ ที่ชาวชุมชนมาร่วมจัดด้วย ซึ่งเป็นนิมิตหมายที่ดี เพราะต้องยอมรับว่าทางเราเป็นหน่วยงานราชการ เรายังขาดความรู้เชิงลึกด้านศิลปวัฒนธรรมและประเพณี ในช่วงหลังมานี้ประเพณีแห่น้ำขึ้นโขมรวมทั้งกิจกรรมอื่นๆ ในท้องที่จึงมีสีสัน มีความร่วมแรงร่วมใจของผู้คนอย่างแท้จริง โดยมีทางเราเป็นฝ่ายหนุนเสริมให้เกิดความต่อเนื่องยิ่งขึ้น ผมคิดว่าไม่เฉพาะในชุมชนของเราที่เดียว หากในทุกพื้นที่ที่มีการทำงานร่วมกันอย่างนี้ ความคิดริเริ่มมาจากผู้คนในชุมชน หน่วยงานรัฐทำหน้าที่อำนวยความสะดวกและบูรณาการหนุนเสริม ไม่ว่าจะป็นกิจกรรมอะไรก็ย่อมลุล่วงไปด้วยดี”

พิชิตชัย มั่นเหมาะ รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลฝ่ายหลวง (จากซ้ายไปขวา: วาสนา วัชสละ, ปัทมา หิงสุวรรณ, พิชิตชัย มั่นเหมาะ, วรระดา กุลพรม, จุฑามาศ คำแสน และสุรรัตน์ อ่อนวงศ์ เหล่าทีมงานที่นำรักของ อบต. ฝ่ายหลวง

“ไม่ใช่ทุเรียน ไม่ใช่ ธรรมชาติ และก็ ไม่ใช่วัฒนธรรม ผมคิดว่า ทรัพยากรมนุษย์ อย่างคนลับแลเรา นี่แหละ ที่ทำให้ ลับแลเป็นลับแล เป็นเมืองที่น่าอยู่ และยังรุ่งรอยเสน่ห์ อยู่ได้ในทุกวันนี้”

ธราตรี บุญมาก, นายอำเภอลับแล

“แต่ก่อนเราทำบ้านพักในสวนไว้รองรับญาติพี่น้องหรือเพื่อนฝูง ไม่ได้คิดในเชิงธุรกิจ กระทั่งเพื่อนบ้านเราที่ทำสวนทุเรียนมาด้วยก็มาชวนคุยว่าจริงๆ บ้านเรามาก่อนดีนะ ทั้งธรรมชาติเคยวิถีชีวิตเคย เราจะทำสวนมาพัฒนาเป็นโฮมสเตย์ เปิดให้นักท่องเที่ยวมาลองใช้ชีวิตแบบชาวสวนดู แล้วมาสร้างสรรคกิจกรรมรองรับเขา อย่างชมสวนผลไม้ เดินดูที่สวนกับเขา ปีนจักรยานไปไหว้พระ ไปจ่ายตลาดทำของนี้ ซึ่งพอมาทบทวนดูแล้ว ก็พบว่าเรามีศักยภาพจริง อาจเป็นเพราะเราอยู่ในวิถีชีวิตแบบนี้จนชิน บางครั้งก็หลงลืมคุณค่ารอบตัวไป ก็เลยมารวมกลุ่มกับเจ้าของสวนทุเรียนในละแวกกัน สร้างเครือข่ายและพัฒนามาตรฐานการบริการ แม้เราเพิ่งเริ่มต้น แต่เราคิดว่าด้วยทรัพยากรที่เมืองลับแลมี จะทำให้วิถีการท่องเที่ยวแบบนี้ยั่งยืน”

กนกภณ จันแจ เจ้าของสวนทุเรียนกนกภณลับแล และประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตร อำเภอลับแล

“เราเป็นคนไทยวนที่ซาบซึ้งกับลวดลายผ้าชิ้นดินจากมาตั้งแต่เด็ก สมัยก่อนผู้หญิงทอผ้าได้ทุกคน แต่ช่วงสิบถึงยี่สิบปีหลังมานี้ แทบไม่มีใครทอผ้าแล้ว ถ้าเราไม่สืบทอดมันก็จะกลายเป็นอนุสาวรีย์ ไม่เชื่อมโยงกับชีวิตคนอีกต่อไป เราเลยเริ่มสะสมผ้าชิ้นโบราณ แกะลวดลายแล้วลองจับคู่สีใหม่ๆ ให้ช่างไปทอ เรามองว่าการสร้างอาชีพให้ช่างท้องถิ่น พร้อมไปกับการพัฒนาแบบอย่างต่อเนื่อง เป็นวิธีหนึ่งในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่ยั่งยืน”

จงจรรยา มโนคำ เจ้าของ ‘พิพิธภัณฑ์ผ้าชิ้นดินจกไทยวน ลับแล’ ผู้รวบรวมกลุ่มช่างทอผ้าบ้านคุ้มและบ้านท่าทะเล และสร้างระบบกระบวนการทอผ้าเองทุกขั้นตอน ตั้งแต่การทอ การย้อมสีธรรมชาติ การพัฒนาแบบลวดลาย และหาช่องทางการตลาด เพิ่มคุณค่าให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นจนเป็นสินค้าที่มีมูลค่าราวกับงานศิลปะ

“เราทำพิพิธภัณฑ์ และค้นคว้าข้อมูลมากมาย เพราะใจรัก และอยากให้เห็นบ้านเรา ได้ซาบซึ้งคุณค่าของเมืองลับแล ไปพร้อมกับ การเปิดให้ผู้มาเยือนได้สัมผัสกับวิถีชีวิตและทรัพยากรอันอุดมสมบูรณ์ของสวนทุเรียนที่คนในบ้านเรามา”

สุริยพร รัตนรอด ผู้ค้นพบภาพถ่ายโบราณภาพคณะช่างซอซอลับแล ถ่ายโดย J. Antonio และเจ้าของร้าน ‘บ้านบนตอย’ ร้านของฝากคุณภาพดีเยี่ยมภายในสวนทุเรียนอันร่มรื่นของบ้านหัวดง ตำบลแม่พูล

“ลับแลไม่ใช่เมืองเจริญ แต่เป็นเมืองที่มีทุกอย่างสมบูรณ์ เคยมีเด็กผู้ชายจากกรุงเทพฯ มาตามแม่เล่นๆ ว่า ถ้ามาเมืองแม่หม้ายอย่างลับแล เขาจะได้กลับออกไปไหม แม่ก็บอกว่ามันเป็นตำนานปรัมปรา โครมมาก็ได้กลับอยู่แล้ว วันแต่จะหลงเสน่ห์ความอุดมสมบูรณ์ของเมืองนี้ อาหารการกินอร่อย ผลหมากรากไม้ น้ำท่ามีตลอดปี อากาศที่ชุ่มเย็น ที่สำคัญคือเรายังมีความเป็นเพื่อนบ้านกันอยู่มีอะไรก็ช่วยเหลือกันตลอด”

แม่ช้าวิน พรหมอินทร์ ชาวลับแลผู้เป็นที่เคารพรักของชาวบ้าน และหัวเรี่ยวหัวแรงในการทำงานเพื่อชุมชนโดยเฉพาะในด้านพุทธศาสนา

ลาเต้ - มรเชษฐ ไทยดิดด์ นักข่าวท้องถิ่น จิตอาสา ที่มุ่งทำงานเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ และศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของเมือง อุดรดิตต์มากกว่าสิบปี ลาเต้เป็นผู้ผลิตสารคดีท่องเที่ยว 'อุดรดิตต์ดีดิดดาว' และเจ้าของเพจเฟซบุ๊ก 'ลาเต้ เล่าเรื่อง จังหวัดอุดรดิตต์'

"ผมเป็นคนอำเภอเมือง เป็นเด็กอุดรดิตต์ที่พูดภาษากลาง และไม่มี ความรู้เรื่องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเลย กระทั่งปี พ.ศ. 2549 ที่มี เหตุการณ์น้ำท่วมดินโคลนถล่มล้มแล ซึ่งตอนนั้นเราก็ตั้งคำถามว่าทำไมจึงไม่มี สื่อไหนมาแจ้งเตือนว่าจะเกิดเหตุพาดล้มแผ่นดินหลายหน้กขนาดนี้ นั่น บันดาลใจให้อยากเป็นสื่อกลางที่ทำงานในระดับท้องถิ่น กระจายข้อมูล ข่าวสารในแง่มุมต่างๆ ให้พี่ๆ น้องๆ ได้รับรู้"

ผมไม่มีองค์ความรู้เรื่องเกี่ยวกับศาสตร์นี้เลย ทั้งเขียนข่าว ถ่ายรูป ตัดต่อวิดีโอ ก็เรียนรู้ด้วยตัวเองโดยครูพี่เลี้ยงจากการทำงานไปฝึกงานกับ สำนักข่าว พอลงพื้นที่เราก็เห็นว่าทุกอำเภอหรือแทบทุกหมู่บ้านของ อุดรดิตต์ ส่วนมีองค์ความรู้พื้นบ้านที่น่าสนใจ แต่ส่วนใหญ่ไม่ถูกนำ เสนอในพื้นที่ข่าวกระแสหลัก เราจึงตระเวนไปเก็บข้อมูลเหล่านี้มานำเสนอ ผ่านช่องทางออนไลน์ที่เราทำ รวมทั้งทำรายการท่องเที่ยวชุมชนผ่านยูทูบ ตอนแรกก็ถูกตำหนิ ส่วนใหญ่ก็เรื่องคุณภาพการผลิตสื่อ แต่เรา ก็เอาค่าค่าเหล่านี้มาพัฒนาตัวเองจนได้มาตรฐาน พอทำๆ ไปมากๆ เข้า จากที่เขาตำหนิเรา เขาก็กลายมาเป็นแนวร่วมเรา ยิ่งทำข่าวก็ยิ่งได้เพื่อน ผู้หลักผู้ใหญ่ก็ช่วยเหลือจนมีพื้นที่ เพราะเขาเห็นว่าเราหวังดีกับจังหวัด ยอมรับว่าอยากเป็นคนมีชื่อเสียงให้มากกว่านี้ครับ ไม่ใช่อะไร แต่การมีชื่อเสียงจะทำให้คนส่วนใหญ่หันมาฟังสิ่งที่เราพูด ซึ่งผมตั้งใจจะ พูดเรื่องคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมที่จังหวัดอุดรดิตต์ดี ผมอยากเผยแพร่ สิ่งนี้ออกไปในวงกว้าง บอกให้ทุกคนได้รับรู้ว่าบ้านเราดีมีของดีอย่างไร

"ลับแลเริ่มมีการตื่นตัวด้านการท่องเที่ยว จาก โครงการเปิดเมืองของนายกเทศมนตรีศรีพนมมาศ เฉษฐา ครุติสุด ท่านวางโครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยวไว้ดี มีการเปิดพิพิธภัณฑ์ มีการสร้างสรรคกิจกรรมที่ยกระดับ ทรัพยากรท้องถิ่นให้เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว นั่นเป็น ส่วนหนึ่งที่ทำให้ผมตัดสินใจเปิดบ้านให้นักท่องเที่ยวชาว แบบเกสเฮาส์ด้วย

ลับแลเป็นเมืองเงียบสงบ ผู้คนเป็นมิตร และใจดี ที่สำคัญคือมีวิถีวัฒนธรรมเป็นของตัวเอง สิ่งนี้ดึงดูดนักท่องเที่ยว ที่มองหาความเป็นต้นตำรับ วิถีชีวิตที่เนิบช้า และธรรมชาติ อากาศดีว่านี่คือหัวใจของการท่องเที่ยวลับแล นักท่อง เที่ยวเลือกมาลับแล เพราะเป็นลับแล ไม่ใช่เมืองอื่นที่ไหน จึงไม่จำเป็นต้องพยายามจะเปลี่ยนแปลงไปเป็นเมืองอะไร แต่เรารักษาวิถีชีวิตและเสน่ห์แบบดั้งเดิมไว้ เศรษฐกิจของเรา อาจไม่บู๊ฟูฟ่า แต่ผมมองว่าเมืองของเราจะค่อยๆ เติบโต ไปอย่างยั่งยืน"

วิฑนุ บินกุ่มภักดิ์ เจ้าของลับแลเกสเฮาส์ ผู้ประกอบการ รุ่นใหม่ที่ปรับปรุงเรือนไม้เก่าแก่บนถนนศรีพนมมาศ ให้เป็นบ้านพักแบบเกสเฮาส์ รองรับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงประเพณีและวิถีชีวิตของเมืองลับแล

ตอนเช้า และไม่มีคาเฟ่ที่ให้นั่งมานั่งอย่างจริงจัง เป็นที่นัดหมาย พักผ่อน หรือกระทั่งอ่านหนังสือของเด็กนักเรียน เรายังมีดินที่อยู่ใกล้ๆ กับชุมชนประตุมองพอด ก็เลยเปิดร้านลับแลคลับขึ้นมา

เราไม่ได้มองลับแลคลับในแง่มุมมองของการท่องเที่ยวเลย เราตั้งใจให้เป็นร้านของคนลับแล ซึ่งก็เป็นไปอย่างที่เราวางแผนไว้ก่อนจะได้อาณัติจากลูกค้าที่เป็นนักท่องเที่ยว อีกต่อหนึ่ง นี่ไม่ใช่ธุรกิจที่ใหญ่โตอะไร แต่ก็เป็นงานที่เรารัก และช่วยยืนยันว่าเราสามารถทำงานเลี้ยงชีพอยู่ที่บ้านเกิดของเราเองได้ จุดประกายให้คนลับแลคนอื่น ๆ กลับมาสร้างงานสร้างอาชีพในบ้านเกิด"

นิตยา ยุทธพงศ์ เจ้าของลับแลคลับ ร้านกาแฟใน รูปแบบคาเฟ่ที่ร้านอาหารที่เปิดขึ้นเป็นแห่งแรก ของเมืองลับแล

อุโมงค์ต้นไม้ กุ้งโบราณสถาน และวิหารที่เป็นมรดกชิ้นงามของลับแล กับเส้นทางจักรยาน ดื่มด่ำวิถีชุมชนคนลับแล

พีโก - ธนวรรษ กันภัย เลขาธิการชมรมท่องเที่ยวภาคเหนือ จังหวัดอุดรดิตต์ และกรรมการสภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัด อุดรดิตต์ บอกกับเราว่า เมืองลับแล บ้านเกิดของเรามีศักยภาพของการเป็นเมืองท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้ตลอดปี ซึ่งไม่ใช่เพียง ฤดูออกผลของทุเรียนเพียงฤดูกาลเดียว เพราะหากพิจารณาในเชิงศิลปวัฒนธรรม พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น หรือวัดเก่าแก่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง 'วิถีดั้งเดิม' ของคนลับแลเอง เหล่านี้คือปัจจัยสำคัญที่ทำให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเมืองเล็ก เมืองนี้ยั่งยืน

"ลับแลมีศักยภาพในการท่องเที่ยววิถีชีวิต การมาเที่ยวลับแล ไม่ใช่แค่การมาเห็น แต่เป็นการมาเสพประสบการณ์ มาเป็นส่วนหนึ่งของคนที่นี่" หากได้แค่บอกเล่าอย่างเพียงเท่านั้น วันต่อมาพีโกเลยอาสาปั่นจักรยาน พาเราสำรวจแหล่งมรดกทาง ธรรมชาติและวัฒนธรรมเมืองเสียเลย

เริ่มต้นจากชุมชนประตุมอง ผ่านตลาดศรีพนมมาศ และลอด ชุมต้นสิลาวิตของวัดป่าบายา ก่อนกลับเส้นทางหลักไปยังม่อน จำศีล ลัดเลาะไปยังถนนสายเล็ก ข้างภูเขา อันร่มรื่นไปด้วยต้นหมากและสวนผลไม้ ไร่ล้อมเส้นทางราวกับเป็นอุโมงค์ป่า แวะ ทักทายคุณลุงคุณป้า เต็ดลาดสาธตสวนจ่าจากต้นลงมาทาน สดๆ ชมโรงตากหมากของชาวบ้าน (อีกหนึ่งพืชเศรษฐกิจของที่นี่) ชมแม่อยู่ยงเหมือนไปชาย ก่อนจะไปชมลอดช่องเค็มของร้านยายบุญ อาหารเช้าที่หาทานไม่ได้ที่ไหนนอกจากที่นี่... เหล่านี้คือกิจกรรมอันเรียบง่าย ที่หากไม่ได้มาสัมผัสเอง อาจไม่รู้ว่ามีประทับใจแค่ไหน

พีโกยังพาเราไปเที่ยวชมวัดดอนสัก วัดเก่าแก่ที่มีประตูไม้ ลักแกะสลักแบบอยุธยาที่งดงามตราตรึง (หอไตรกลางน้ำที่นี่ก็ สวยจับใจ) ก่อนจะไปชมทุ่งโบราณสถานรอบวัดม่อนใหญ่, เจดีย์หัวกลับที่วัดทองลับแล และจุดปลายทางที่พิพิธภัณฑ์เรือน โบราณลับแล นั่งชมสถาปัตยกรรมเพลินๆ ปิดท้ายทริปช่วงเช้า ที่ฝ่ายหลวง ฝ่ายท่อน้ำแห่งแรกของลับแล ที่รัชกาลที่ 5 ทรงโปรด ให้สร้างขึ้น บริเวณเชิงม่อนอารักษ์ ศูนย์กลางของชุมชนฝ่ายหลวง (ซึ่งบริเวณเชิงสะพานฝั่งตรงข้าม ยังมีร้านข้าวพันผักฟ้าๆ เป็น มื้อกลางวันรสชาติอร่อยเด็ดอีกด้วย)

"ลับแลมีศักยภาพในการท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิต การมาเที่ยวลับแล ไม่ใช่แค่การมาเห็น แต่เป็นการมาเสพประสบการณ์ มาเป็นส่วนหนึ่งของคนที่นี่"

ทั้งนี้ในตำบลฝ่ายหลวง และแม่พูน ยังมี สวนผลไม้ที่เจ้าของเปิดเป็นโฮมสเตย์ ต้อนรับ นักท่องเที่ยวที่อยากสัมผัสวิถีชีวิตในสวนและ ธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ในพื้นที่อยู่ด้วยกัน หลายแห่ง โดยพีโกแนะนำว่าหากได้มาแล้ว ก็ ควรหาโอกาสสัมผัสประสบการณ์นี้สักครั้ง

"ลับแลไม่ได้มีอะไรโดดเด่นแบบต้องมา ชมให้ได้สักครั้งในชีวิต แต่คิดว่าทรัพยากร ทั้งหมดที่เรามีนี้แหละที่คุณต้องมาลองสัมผัสได้ แต่ก่อนมีตำนานเล่ากันว่ามีคนมาเยือน ลับแลแล้วหายลับไม่กลับบ้านตัวเองเลย ซึ่งพีโกไม่เชื่อการพ้ออะไร หากใครที่อยากมาเยือน วัฒนธรรมสวยๆ วัฒนธรรมน่ารักของผู้คนเอง เหล่านี้ดึงดูดให้ใครต่อใครตกหลุมรัก และปักหลักอยู่ที่นั่นนับ ไม่นานแล้ว" พีโก กล่าวด้วยรอยยิ้ม

"ผมโตมากับวัด เลยเข้าถึงองค์ความรู้และวัฒนธรรม ชุมชน สิ่งนี้จุดประกายให้ผมตั้งใจว่าจะเรียนหนังสือจบมา เพื่อทำงานที่นี่ ที่ลับแลแห่งนี้"

ผมพบว่าการศึกษาทำให้คนไกลบ้าน ไกลตัวตนของ เรา ยิ่งเราเป็นคนท้องถิ่น แต่หลักสูตรปัจจุบันไม่มีองค์ความรู้เรื่องท้องถิ่นให้เราศึกษา พอเรียนสูงไป ก็ต้องย้ายไปอยู่ เมืองใหญ่ ไปทำงานไปตั้งรกรากที่นั่น เราทั้งบ้านเกิดไม่ใช่ เพราะโอกาสทางการศึกษาหรือหน้าที่การงาน แต่เพราะ คนรุ่นเราไม่เข้าใจคุณค่าของท้องถิ่นที่เราโตมา พอเข้าใจ ก็ไม่มีอะไรยึดโยงหรือบันดาลใจให้เรายากกลับมาพัฒนา บ้านเกิด

โจทย์สำคัญของผมในฐานะครูก็คือการทำให้เด็ก นักเรียนตระหนัก ในคุณค่า ของวัฒนธรรม และ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สิ่งนี้ไม่อาจสำเร็จได้จากการพูดให้ เขาฟังอย่างเดียว แต่เราต้องเข้าใจคุณค่านั้นและเป็นแบบ อย่างให้เด็กฯ ได้เห็นผ่านการทำงานและการใช้ชีวิต ให้เขา เห็นว่านี่คือสิ่งที่สามารถนำมาต่อยอดในชีวิตได้ และเป็น สิ่งที่น่าภูมิใจ"

ฉัตรชัย แวนตา ครูฝึกสอนโรงเรียนเทศบาลศรี-พนมมาศพิทยากร ครูหนุ่มผู้มีอุดมการณ์ในการ ผลักดันให้เกิดการบรรจุหลักสูตรภูมิปัญญาทาง ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้าไปในวิชาเรียนอย่างเป็นทางการ นอกจากนี้ฉัตรชัยยังเป็นริ้วรอยสำคัญใน การร่วมเผยแพร่ท่าฟ้อนนางโยนสู่สถาบัน การศึกษา รวมทั้งการชำระประวัติศาสตร์ของเมือง ลับแลที่เพิ่งมีการค้นพบใหม่ให้เป็นที่รับรู้ทั่วกัน

เราเรียนจบนิเทศศาสตร์ การโฆษณามา แต่พอเรียน จบเราต้องกลับมาดูแลแม่ที่ลับแล ใจจึงก็อยากทำงานสาย ที่เราเรียนมานี้แหละ แต่เราก็เลือกที่จะอยู่กับแม่ ตอนแรก ก็กลัว เพราะถึงเป็นบ้านเกิดเรา แต่เราก็รู้ว่าลับแลเป็นเมือง เยียวยา จะมีงานอะไรให้เรากำ

เราเริ่มจากสานต่อธุรกิจร้านกาแฟโบราณของ ครอบครัว พออยู่ๆ ไปนายกเทศมนตรีศรีกัญชาชวนไปทำ กิจกรรมเพื่อเยาวชน พอทำงานนั้นนี่หลากหลาย ก็เริ่มเห็น เมืองลับแลในมุมที่หลากหลายมากขึ้น ประจวบกับเราพบว่าหากกาแฟโบราณเริ่มไม่คึกคักแล้วเราก็เลยไปศึกษา การทำกาแฟสด ซึ่งตอนนั้นลับแลยังไม่มีย่านกาแฟที่เปิด

พื่อนนางโยน

พื่อนนางโยนคือการพื่อนรำอันเป็นหนึ่งในอัตลักษณ์ของคนลี้แลง มีประวัติย้อนกลับไปตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 โดยมีบทบาทในฐานะการแสดงเพื่อต้อนรับเจ้าบ้านนายเมือง ทั้งยังเคยใช้รับเสด็จรัชกาลที่ 5 เมื่อครั้งเสด็จประพาสเมืองลี้แลง แต่ก่อนพื่อนนางโยนได้รับการคิดค้นและถ่ายทอดเฉพาะในสายตระกูลของพระเมืองดั่ง (จันทร์) ตระกูลของชนชั้นปกครองเมืองลี้แลง (ปัจจุบันเมืองดั่งคือเมืองโบราณในเขตบ้านตึก อำเภอศรีษะเกษ)

พื่อนนางโยนสูญหายไปจากหน้าประวัติศาสตร์อยู่นาน กระทั่งเมื่อตาบฟ้า ไชยลี้แลง ลงพื้นที่ทำวิจัยสืบค้นการฟื้นฟูภูมิปัญญาผ้าชิ้นตีนจกของชุมชนบ้านต้อลี้แลง และมีโอกาสได้พบกับแม่หม่อมเสงี่ยม เครือฝั้น ผู้เป็นหลานของแม่หม่อมแจ๋น ช่างพื่อนที่ทำการพื่อนถวายรับเสด็จรัชกาลที่ 5 และแม่หม่อมเสงี่ยมผู้นี้คือช่างพื่อนนางโยนคนสุดท้ายของลี้แลง นั่นจุดประกายให้เขาขออนุญาตจัดบันทึกท่วงท่าพื่อนต่างๆ เอาไว้อย่างละเอียด (ไม่นานก่อนที่แม่หม่อมเสงี่ยมจะเสียชีวิต เมื่อปี พ.ศ.2554 สิริอายุได้ 97 ปี)

นอกจากนี้ ตาบฟ้ายังได้รู้จักแม่ครูแก้ว ทิววังราม ช่างพื่อนดอกเจิงซอคนสุดท้ายของลี้แลง รวมถึงแม่ครูเกี่ยว เขียวจันทร์แสง แม่ครูขอผู้พื่อนดอกเจิงซอประกอบ รวมถึงพ่อครูแม่ครูช่างพื่อนท่านอื่นๆ เขาจึงได้บันทึกข้อมูล ที่มา และท่วงท่าพื่อนดอกเจิงซอ (การพื่อนกับช่อดอกไม้ประกอบเพลงซอ) และพื่อนเทียงเจิงซอ อีกสองกระบวนท่าพื่อนเก่าแก่ของลี้แลง ก่อนจะชักชวนอาจารย์แววดาว ศิริสุข อาจารย์คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เดินทาง

ลงพื้นที่เพื่อต่อทำพื่อนและพัฒนาข้อมูลแต่เก่าก่อนออกมาเป็นท่วงท่าพื่อนรำอันเป็นรูปธรรม รื้อฟื้นภูมิปัญญาพื่อนรำโบราณของพื้นที่ให้กลับมามีชีวิตใหม่อีกครั้ง

ตามคำบอกเล่าของแม่หม่อมเสงี่ยม ช่างพื่อนนางโยนจะสวมชิ้นตีนจกลี้แลง หม่มผ้าสะหว่าน และเกล้าผมมวยวิดว่อง มีท่วงท่าพื่อนด้วยกัน 12 ท่วงท่า มีลำดับการพื่อน 16 ลำดับ เป็นการพื่อนประกอบกลองแหวหางยาว ช้องโหม่ง และฉาบ โดยได้ สมัย สาตะธา แห่งวงลายเมือง เป็นผู้เรียบเรียงดนตรีประกอบขึ้นใหม่

การรื้อฟื้นพื่อนนางโยน พร้อมกับทำพื่อนโบราณ

อื่นๆ ไม่เพียงมีวัตถุประสงค์เพื่อนำศิลปะพื้นบ้านดั้งเดิมที่สูญหายไปจากลี้แลงนับร้อยปีกลับมาเท่านั้น หากยังเป็นการนำท่าพื่อนเหล่านี้มาต่อยอดเป็นการแสดงต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง โดยพื่อนนางโยนยังคงถูกนำไปแสดงในงานเทศกาลครีวไทยสู่ครีวโลก บริเวณหน้าหอไอเฟล กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส เมื่อ

เดือนกันยายน 2558 ที่ผ่านมามีทั้งในกิจกรรมสำคัญ อาทิ งานแถลงข่าวขับเคลื่อนเชียงใหม่เป็นเมืองสร้างสรรค์ของ UNESCO, การพื่อนถวายพระราชสาขายาเจ้าดารารัศมี

เนื่องในวันคล้ายวันประสูติของพระองค์ท่าน และอื่นๆ โดยล่าสุดทางกลุ่มฟื้นฟูฯ ยังได้ร่วมมือกับคณาจารย์จากสถาบันการศึกษาในลี้แลงและในจังหวัดอุดรดิตถ์ เผยแพร่ให้กับนักเรียนและผู้คนในชุมชน และลี้แลง เพื่อพัฒนาให้ท่าพื่อนเหล่านี้เป็นการแสดงที่สามารถต่อยอดมีลมหายใจสืบเนื่อง รับใช้เมืองลี้แลง และเป็นหน้าเป็นตาของคนลี้แลงต่อไป

หมายเหตุ: ภาพถ่ายช่างพื่อนด้านบน โดย Jumbo Supharoek Kunsu

